

אחות שופטות

השופטת **דורית ביניש**, נשיאת בית המשפט העליון בדימוס ונגידת האו"פ, נזכרת בקשר החם והאישי שיצרה עם שופטת בית המשפט העליון האמריקני **רות ביידר גינסבורג**, ובחיבור המיוחד שרקמה איתה בזכות המשפט, המאבק לזכויות נשים והקשר היהודי.

שתי השופטות בסיום פאנל משותף שהתקיים בחדר האמנים בניו יורק

כשהשופטת המנוחה רות ביידר גינסבורג, שנפטרה השנה, קיבלה את פרס מפעל החיים בטקס פרס "בראשית" (Genesis Prize) ב־2018 בירושלים, היא הדגישה בנאומה את מורשתה היהודית: "אני שופטת שנולדה וחונכה כיהודייה ואני גאה בכך. התביעה לצדק, לשלום ולהשכלה שזורה לאורך כל ההיסטוריה והמסורת היהודית. אני מקווה שבשנים שבהן יתמזל מזלי להמשיך לכהן בבית המשפט העליון של ארצות הברית, יעמדו לי הכוח והאומץ להמשיך ולמלא תביעה זו."

לאחר הטקס היא נפגשה עם חבריה הקרובים, נשיאת בית המשפט העליון בדימוס ונגידת האו"פ השופטת דורית ביניש ובעלה יחזקאל ולחשה באוזנם: "יש לי בשבילכם מתנה". בני הזוג ביניש לא יכלו לשער עד כמה ייחודית תהיה המתנה הזאת: תקליטור שהפיק בנה, המפיק המוזיקלי ג'יימס גינסבורג, ובו מבצעת זמרת שירים לכבודה. שם האלבום, כשם כינויה הפופולרי של השופטת בפי הציבור: "Notorious RBG" (אר.בי.ג'י. הידועה לשמצה).

"זאת הייתה מתנה מאוד מוזרה, אני חייבת להודות", צוחקת השופטת ביניש בריאיון לזכרה של השופטת המפורסמת שהפכה ברבות השנים לידידתה האישית. "מוזר לי לחשוב על שופט ששרים לכבודו שירים ומקליטים אותם. אבל רות אימצה בחום את התדמית הזאת, וגם נהנתה מתשומת הלב".

הזיקה החזקה של שופטת בית המשפט העליון האמריקני למסורת היהודית חיברה בין השתיים כבר בפגישתן הראשונה, בשנת 2008. "ביקרתי בבית המשפט העליון האמריקני, ולאחר שנפגשתי עם הנשיא ג'ון רוברטס הוזמנתי ללשכתה של השופטת ביידר גינסבורג. הדבר הראשון שהיא הראתה לי בגאווה בפתח לשכתה הייתה עבודת רקמה שהוענקה לה במתנה, שעליה התנוסס הפתגם בעברית "צדק צדק תרדוף" (דברים ט"ז, יח-כ). היה לה חשוב מאוד להראות את הקשר שלה ליהדות, בתור השופטת היהודייה הראשונה שנבחרה לבית המשפט העליון. היו שופטים יהודים בעליון לפני, אבל רק גברים. היא הייתה גאה להיות האישה היהודייה הראשונה בתפקיד זה.

הייתה לה הערכה עצומה לבית המשפט שלנו וקשר חם עם הנשיא לשעבר אהרון ברק. ובמפגש הזה נוצר בינינו קליק. לאחר מכן היה משהו שנחרט בזיכרוני ואפילו הוסרט בארצות הברית בשידור חי: בווינינגטון יש מוזיאון יפהפה שמוקדש לנשים, בבניין שבעבר נשים לא הורשו להיכנס אליו. המפגש התקיים במוזיאון

ביוזמת אשת שגריר צרפת בווינינגטון הגברת סופי דלאטר, והיא הזמינה את רות, את השופטת היהודייה רוזי אבלה, שופטת בכירה בבית המשפט העליון של קנדה, ואותי להשתתף בפאנל. שלוש שופטות בית משפט עליון של ארצות הברית, קנדה וישראל. פאנל מדהים ומאוד מרגש מבחינתי, שבו דנו בדיוק במקומות שמחברים אותנו. בין היתר דיברנו על זכויות נשים, על דרכנו במשפט ועל משמעות הקשר היהודי."

הקושי לפרוץ את תקרת הזכוכית, היה חלק נכבד מעיצוב אישיותה.

"נכון. רות נולדה בברוקלין ומראשית דרכה הייתה מאוד מוכשרת ומצטיינת בלימודיה המשפטיים, אבל זאת הייתה תקופה שבה הכול היה סגור בפני נשים. ממש קשה להאמין עד כמה הייתה עמוקה האפליה כלפי נשים בארצות הברית של שנות החמישים. כשרות למדה בהרווארד היו חמש מאות סטודנטים במחזור שלה, מתוכם רק תשע נשים. וכשהדיקן שאל אותה למה באת לכאן, היא ענתה: "כדי להבין במה בעלי עוסק". גם אחרי שסיימה בהצטיינות את לימודיה באוניברסיטת קולומביה, לא הצליחה להשיג משרה במשרד עורכי דין בניו יורק, כי אימא לילדה לא התקבלה לעבודה כזאת באותם ימים. אז היא חוותה את האפליה העמוקה הזאת על בשרה וזה נצרב בה."

פורצת דרך בכל תחום שבו עסקה

ביידר גינסבורג שנפטרה בספטמבר 2020 בגיל 87 לא החמיצה דיונים בבית המשפט העליון עד יומה האחרון, וסירבה לפרוש גם כאשר התערער מצבה הבריאותי. לדבריה, אחת הסיבות לכך הייתה החשש לפנות את המקום החשוב שלה כשופטת ליברלית - צעד שהיה יכול לגרום לנשיא ארצות הברית למנות שופט או שופטת שמרנים במקומה. ואכן, מותה רק חודשיים לפני הבחירות, אפשר לנשיא טראמפ למנות תחתיה את השופטת השמרנית איימי קוני בארט.

סיפורה הייחודי והמרתק של רות ביידר גינסבורג, RBG - כמו שכולם מזהים אותה בארצות הברית, תועד לפרטיו בסרט עלילתי ובסרט דוקומנטרי ונעשה סמל ליכולתה של אישה אחת לעבור דרך קירות שנראו בלתי חדירים.

היא נולדה בתור ג'ואן רות ביידר ברובע ברוקלין בניו יורק למשפחה יהודית קונסרבטיבית, ונישאה למרטין גינסבורג ב־1954. לימים היה לעורך דין בעל

מוניטין בין-לאומי בידי מיסים ופרופסור למשפטים, ולרות היה בעל תומך וחבר, עד יום מותו ב־2010. בסתיו 1956 החלה ללמוד משפטים באוניברסיטת הרווארד. כשקיבל בעלה משרה בעיר ניו יורק, עברה ללמוד באוניברסיטת קולומביה, שם סיימה תואר ראשון במשפטים בהצטיינות ב־1959. את הקריירה המשפטית שלה החלה ב־1980, כאשר מינה אותה הנשיא ג'ימי קרטור לשופטת בבית המשפט הפדרלי לערעורים במחוז קולומביה. ביוני 1993 מינה אותה הנשיא ביל קלינטון לשופטת בבית המשפט העליון הפדרלי. היא הייתה האישה השנייה שנשאה עד אז במשרה הרמה (אחרי סנדרה דיי או'קונור), והאישה הראשונה ממוצא יהודי במעמד זה. בתפקידה זה כיהנה קרוב ל־28 שנים, עד יום מותה. לשופטי בית המשפט העליון בארצות הברית אין גיל פרישה, ורות העדיפה שלא לפרוש, לדבריה – כל עוד הייתה יכולה למלא את השליחות המשפטית. במסגרת תפקידה כתבה שורה ארוכה של פסקי דין פורצי דרך בתחום מעמד האישה וזכויות מיעוטים. לימים הייתה לשופטת המכהנת ביותר בבית המשפט העליון אשר משך הכהונה בו אינו קצוב.

מבחינות רבות גם את נחשבת פורצת דרך במערכת המשפט – הייתה האישה הראשונה שכיהנה כפרקליטת מדינה, והאישה הראשונה שכיהנה בתפקיד נשיאת בית המשפט העליון. באיזה מובן היה בכך משום חיבור ביניכן?

“עד היום יש בעולם ובישראל נשים מופלות ומודרות, משכבות ומקבוצות שונות באוכלוסייה. במובן זה יש קשר סמלי, אבל צריך להבין שיש הבדל עמוק בין דרכן של נשים במשפט ובתפקידים שונים בחברה, ודרך זו נסללה בישראל שנים רבות לפני ארצות הברית. חוק שיוויון זכויות האישה נחקק בישראל ב־1951, מייד לאחר קום המדינה ובמשך השנים הראשונות של המדינה הייתה החקיקה הסוציאלית מתקדמת. מסיבות רבות, עד היום יש פער בין החקיקה של שנות החמישים והשישים בישראל לבין יישומה, בכל הנוגע לשוויון בין נשים לגברים הלכה למעשה”.

איפה את רואה את תרומתה המשפטית הנכבדה ביותר?
 “בפעילותה המרשימה באגודה לזכויות האזרח, שם הקימה מחלקה לשוויון נשים, וטענה בתיקים רבים לפני בית המשפט העליון של ארצות הברית, שהרכב השופטים בו היה גברי בלבד. היו לה הישגים עצומים.

אחד מהתיקים החשובים שטענה בו באותה תקופה ושהרבתה להתגאות בו, היה בעניין של גבר שאשתו נפטרה בלידת בנם. היא הייתה מורה בחייה והיה לה חשבון בביטוח הלאומי, אבל הבעל לא היה זכאי לקבל את הזכויות הסוציאלית של אשתו עם פטירתה. במקרה הפוך המצב מאוד פשוט: כאשר הבעל מת האישה זכאית לזכויותיו, אבל אם הוא מתאלמן לא מגיע לו דבר. בבית המשפט שאל אחד השופטים את האב אם הוא באמת רוצה לגדל את הילד, והוא אמר 'כן, אני התחייבתי. אמנם לילד אין אמא, אבל יהיה לו אבא במלוא מובן המילה'. הסיפור ממחיש עד כמה אב המגדל את ילדיו היה קונספט זר באותן שנים. רות שכנעה את בית המשפט, והאב זכה בדמי הביטוח של אשתו. התיק הזה היה חשוב לה גם ברמה האישית, כדי להראות שכל אחד מבני הזוג יכול להיות שותף בגידול הילדים.

אפשר לשער כמה קשה היה לשכנע אותם שהרבה מהכללים של אפליית נשים מנוגדים לבסיס של החוקה האמריקנית. מדובר באתגר עצום. והיא עשתה את זה: טענה לפני בית המשפט העליון בעניינים שונים של קיפוח ואפליית נשים. הבסיס לטיעוניה היה שעל פי החוקה יש שוויון בין גברים לנשים. היא שכנעה שאין לפטר אישה מחיל האוויר בגלל שהיא בהיריון, קבעה את חובתן של נשים לשרת בחבר המושבעים (כי עד אז נשים לא חויבו לשרת בחבר מושבעים), ולאפשר גם לאם לטפל בעיזבון של בן, ולא רק לאב. דברים שממש קשה להאמין שהיו נהוגים פעם.

חשוב להדגיש שאף על פי שרות מזוהה כפורצת דרך בשוויון נשים, הרגישות שלה הייתה לא פחותה באשר לזכויות מיעוטים בכלל. באותם ימים החברה האמריקנית הפלתה נשים ומיעוטים גם יחד. הזכויות המעוגנות בחוקה פורשו כשייכות לגבר הלבן. השינוי ההדרגתי בתפיסה הזאת, בעיקר בכל הנוגע למעמדן השווה של נשים על פי החוקה, הוא במידה רבה חלק מהישגיה של רות כעורכת דין וכשופטת”.

לאורך השנים, ביחוד בשנותיה המאוחרות, הפכה ביידר גינסבורג לסמל – Notorious RBG, כמעט לכוכבת רוק, מבחינת ממדי הערצה ולפעמים גם בעוצמות הביקורת נגדה.

“אני לא מכירה שופט אחר, בארץ או בעולם, שהיה מסכים להיחשף כמוה לתקשורת ולציבור. באישיותה ◀

משמאל: רות ביידר גינסבורג מושבעת לבית המשפט העליון

רות קיבלה הכול – את הסטטוס, ההכרה, ההערכה והביקורת – באהבה, כחלק מהחבילה המיוחדת שיצרה האישיות שלה. היא הבינה שהיא לא רק משפטנית פורצת דרך, אלא סמל למאבק ולשחרור של תקופה שלמה. לא למוֹתָר להזכיר את הצווארונים הטיפוסיים, שנהגה לענווד בעת הקראת פסק דין כדי להיבדל מהמדים הנוקשים של השופטים הגברים.

שיא השיאים נרשם לפני כמה שנים: היא הייתה מאוד בקיאה באופרה. השופט אנטונין סקאליה – שהיה שמרן והיא – שהייתה ליברלית, היו חברים מאוד טובים. הם נסעו יחד לפסטיבלים של אופרה ואופרה אף חוברה עבור שניהם. לפני כמה שנים, באופרה 'בת הגדוד' מאת דוניצטי, נתנו לה תפקיד של דודה זקנה שבאה לבקרה, והיא צעדה על הבמה כחלק מההצגה, בשמלת זהב ומקל".

המיוחדת היא הצליחה לקרב את המשפט אל הציבור באופן שאף אחד אחר לא היה מצליח. לשם כך הייתה מוכנה להפוך לאדם פופולרי, לכוכבת פופ כמעט. הדיאלוג עם הציבור כלל סממני הערצה: הדפיסו את דמותה על טי-שירטים, התחפשו לדמותה בהאלוין והריעו לה כמו לסטארית כשהופיעה מול קהל. עם הזמן היא התאהבה בתדמית הזאת כי הבינה שהיא כוח מניע עבור קהל ליברלי. הרבה שופטים סולדים מכך, גם בארץ וגם באמריקה. הם חושבים ששופט צריך להתרכז בעבודה המשפטית ולא להיחשף לציבור, בוודאי לא ברמה האישית. ובאמת, אצל שופטים 'רגילים' זה לא היה עובר טוב. אבל לאישיות שלה זה התאים.

רות ביידר גינסבורג: לוחמת הצדק ששינתה נורמות חברתיות מתוך דברים שהשופטת ביניש כתבה לזכרה של השופטת לאחר מותה

בחייהן של הנשים בחברה. בטקס הענקת הפרס הייתה לנו הזדמנות לומר לה שגם עבורנו היא פרצה דרך, ושגם כאן יש לה חברי אמת, ואפילו מעריצים – אני ביניהם. אני מעריצה את המחויבות שלה לעקרונות ולערכים, ואת המאבק להגשמתם ולקידומם. אני מאמינה שהם מהתכונות החשובות והנחוצות ביותר לכל שופט ושופטת.

לעתים קרובות אנחנו תוהים כיצד פסקי דין יכולים לשנות נורמות חברתיות. ואכן, מדובר בתהליכים ארוכים, ולא תמיד אנחנו זוכים לראות את התוצאות. אבל השופטת ביידר גינסבורג זכתה בחייה, להביט לאחור ולראות את השפעתה הרחבה, ואת השינוי שהובילה למען נשים. היה זה מסע ממושך: היא התחילה את המאבק למען שוויון נשים ומיעוטים בארגון האמריקני לחירויות אזרחיות באמצעות הליכים משפטיים, שבהם ייצגה בפני בית המשפט העליון האמריקני, אנשים שנגרם להם עוול בשל הפליה מגדרית ובשל חוקים שפורשו באופן שהנציח הפליה מגדרית. תוצאותיהם של טיעוניה סייעו לשינוי המציאות המפלה שאפיינה את הפסיקה ואת החקיקה במדינות השונות של ארצות הברית. בין יתר שאיפותיה לקדם שוויון נתנה משקל רב לצורך לתמוך באנשים ובקבוצות מוחלשות שלא זכו לממש את זכותם לשוויון. כשופטת, נתנה ביטוי

אנשים שהתמזל מזלם להכיר את השופטת רות ביידר גינסבורג בנסיבות אישיות או מקצועיות, במהלך שנותיה באקדמיה ובמערכות המשפט בארצות הברית – מפקידים, תלמידים, סטודנטים ומתמחים ועד עמיתים, יודעים לספר שהיא הייתה חברת אמת. אנחנו יכולים לספר שהיא הייתה גם חברת אמת של מדינת ישראל ושל בית המשפט העליון הישראלי.

התראינו בפעם האחרונה לפני קצת יותר משנתיים, בטקס שבו הוענק לה פרס "בראשית" למפעל חיים. התרגשתי להיות נוכחת במעמד שהכיר בתרומתה המשפטית האדירה של גינסבורג לקידום ההגנה על זכויות נשים, על הזכות לשוויון ועל זכויות לכל אדם באשר הוא. זאת הייתה הזדמנות להודות לה על תרומתה העצומה בכל שנות פעילותה כמשפטנית, כעורכת דין וכשופטת. בכל דרכה פעלה לקידום השוויון בין בני אדם כיהודייה גאה, כאייקון, כמנהיגה, כפורצת דרך, כדוגמה ומופת לנשים, בארצות הברית ובעולם כולו.

כאישה השנייה בתולדות בית המשפט העליון האמריקני וכיהודייה הראשונה שהתמנתה לשופטת בבית המשפט העליון של ארצות הברית, רות ביידר גינסבורג הצטרפה לשורה מכובדת של נשים לוחמות צדק והמשיכה בגאווה את המסורת שהן הנחילו. כחלוצה בתחומה היא הצליחה להביא לשינוי משמעותי

Photo by Diana Walker/The LIFE Images Collection via Getty Images

בפסקי הדין שלה לצורך לקבוע נורמות ראויות תוך מתן פרשנות לחוקה שיש בה כדי לקדם שוויון בין המינים, והגנה על הקבוצות השונות בחברה מפני ניצול פוגעני בידי הקבוצות החזקות בהון ובכוח פוליטי. ביידר גינסבורג לא היססה לעמוד על עקרונותיה ועל אמונתה המקצועית, החברתית והמוסרית, גם כשדעתה נשארה דעת מיעוט בפסיקה. היא האמינה בכוחה להשפיע ולשנות, גם כאשר נותרה בדעת המיעוט בין חבריה השופטים.

המאבק לשוויון מגדרי בהתאם לפרשנויות של החוקה האמריקנית, ובדגש על חוסר הצדק שהיה מנת חלקן של נשים במשך דורות רבים, נהפך למשימת חייה ולתרומתה המרכזית. היא דבקה במשימתה גם כשמונתה לכהן כשופטת בבית המשפט העליון. עמדותיה בכל משפט, דיון ופסיקה, גם כשהייתה בדעת מיעוט, השפיעו, השאירו חותם וקידמו את הנושא שלמענו לחמה. פסיקות ומשפטים רבים שניהלה נהפכו לאבני דרך. הגם שזכינו בישראל לחקיקה שהייתה מלכתחילה יותר מתקדמת מזו שבארצות הברית בכל הנוגע לשוויון בין המינים, עדיין נזקקנו לפרשנות ראויה וזכינו לה בבית המשפט העליון שלנו, אך למרבה הצער בין הפרשנות לבין היישום השוויוני הדרך עוד ארוכה. העמדות האמיצות של רות חשובות, אבל לא פחות מהן חשובה העובדה שהיא הצליחה להפוך את מערכת המשפט לנגישה ומובנת לציבור. אני לא מצליחה לחשוב על שופט אחר שהיה פופולרי כמוה, או שהייתה לו השפעה והכרה עמוקה כל כך בחיי היום-יום של החברה שבה הוא חי, כמו לזו של רות ביידר גינסבורג. רות הצליחה לגשר על הפער בין החוקה, החוק והמשפט לבין החברה שאותם הם אמורים לשרת. רבים הסתכלו על הגישה הפופולרית הזאת בעין ביקורתית. דרכה, שהייתה כה חביבה ונערצת בציבור, אינה אופיינית לשופטים. היא הייתה פתוחה להשתתפות במופעים, הרבתה להתראיין, חיה בעולם של אהבה למוזיקה ואמנות מכל סוג, חלקה את האהבה לאופרה עם חבריה השופטים אבל גם עם הציבור הרחב, קיבלה ביקורת רוויית הומור על חשבונה בתוכניות הבידור, ובעיקר הייתה נגישה וקשובה.

אנשים מרבים לציין שהיא הייתה השופטת המבוגרת ביותר בבית המשפט האמריקני, אבל בעיניי היא הייתה הצעירה מכולם. ברוחה היא הייתה צעירה. צעירים העריצו אותה כמו שמעריצים כוכב רוק, והיא

אפילו אימצה בחיבה כינוי שמתכתב עם שם של ראפר מפורסם, Notorious RBG. רות ביידר גינסבורג הייתה אמיצה, יהודייה גאה, שהכתובת "צדק צדק תרדוף" התנוססה בלשכתה. אין זה הישג קטן בשביל מערכות הצדק - בארצות הברית או בישראל - להיות מובן על ידי הציבור. כיום, בתי משפט ושופטים מותקפים ללא הרף, אבל לא כך במקרה שלה. רות הרוויחה בישר את הערצתם של רבים בארצות הברית ובעולם, ומהערצה זו נהנה גם בית המשפט שם. אני מקווה שקולה של רות גינסבורג, מלחמתה העקבית ועמדתה הנחושה למען צדק ושוויון, יישארו איתנו גם אחרי לכתה. אנו זקוקים לקול הזה בימים קשים אלה.